

Suomalais-ugrilaiset kielet kohdekielinä: oppimisesta, opettamisesta ja kielitaidon arvioinnista

Tänä vuonna tulee kuluneeksi kaksikymmentä vuotta VIRSU-yhteistyön alkamisesta. Suomalais-ugrilaisen soveltavan kielitieteen yhteistyöverkosto VIRSU sai alkunsa samalta pohjalta, mistä *Lähi-vertailuja*-julkaisusarjakin on syntynyt, eli virolais-suomalaisesta yhteistyöstä lähisukukielen oppimisen tutkimuksessa. Tämä “Lähi-vertailuja. Lähivördlusi” 27 ilmestyy parhaaksi VIRSUn 20-vuotisjuhlakonferenssiksi “Kieli kielitieteessä, kielitiede kielen oppimisessa”, joka pidetään Tallinnassa 5.–6. lokakuuta 2017. Olemme iloisia voidessamme tervehdiä VIRSU-konferenssia tällä uudella niteellä, johon sisältyy kahdeksan artikkelia.

Vuonna 2007 VIRSU laajennettiin koskemaan kaikkia suomalais-ugrilaisia kieliä kohdekielinä. Myös *Lähi-vertailuissa* on pyritty samaan. Aiheiden kirjon laajentaminen yli kielimuurien ja tutkimusperinteiden rajojen on kuitenkin haasteellista. Tässä julkaisussa on onneksi jälleen yksi muuta kohdekieltä kuin suomea ja viroa koskeva artikkeli: Helka Riionheimo ja Marjatta Palander käsittelevät artikkelissaan nyky-suomalaisten suhdetta karjalan kieleen. Karjala on Suomen vanhoista vähemmistökielistä kenties vähiten tunnettu; se sai eräänlaisen virallisen aseman Euroopan vähemmistökielten peruskirjaa koskevalla asetuksella vasta vuonna 2010, mutta suuri osa suomalaisista ei edelleenkään ymmärrä karjalan kielen ja Suomen Etelä- ja Pohjois-Karjalassa puhuttujen suomen kielen kaakkois- ja savolaismurteiden eroa. Tätä kysymystä

käsittelee kansanlingvistiikan pohjalta myös Riionheimon ja Palanderin artikkeli, jossa analysoidaan suomalaisille opiskelijoille tehdyn murrenäytteen tunnistustestin tuloksia. Niistä selviää, mitä piirteitä nuoret suomalaiset tunnistavat Ilomantsissa eläneen, lievästi suomalaistunutta eteläkarjalaa puhuvan naisen puheesta ja miten he niitä tulkitsevat.

Suomen kielen opettamiseen, nimenomaan kahteen vanhaan suomi vieraana kielenä -oppikirjaan, keskittyy Marjut Vehkanen artikkelissaan. Käsiteltävänä ovat viron kielen uudistajana tunnetun Johannes Aavikin *Praktik Soome keele õpetus* vuodelta 1902 sekä unkarilaisen luterilaisen papin ja Suomen-ystävän Béla Györffyn *Gyakorlati finn nyelvkönyv* vuodelta 1939. Molemmat ovat otsikkonsa mukaan ”käytännön” oppikirjoja, vaikka todellisuudessa kummankin painopiste on kieliopin kuvaamisessa ja selittämisessä. Niiden menetelmissä on silti sekä ajan että lähtökohdan sanelemia eroja: Aavikin oppikirjan punaisena lankana kulkee suomen ja viron kielen vertailu, Györffy taas laajentaa käsittelyä kieliopin kuvauksesta kielioppi-käännösmenetelmän ja jopa kommunikaatioharjoitusten suuntaan.

Kielitaidon testaamista on käsitelty eri näkökulmista useissakin aikaisemmissa *Lähivertailuja*-julkaisuissa. Tällä kertaa pureudutaan inkerinsuomalaisten näkemyksiin ja tuntemuksiin nimenomaisesti heitä varten järjestetyistä testeistä. Minna Martikainen tutkii muun muassa sitä, millaisia käsityksiä tutkinnon suorittajilla on tutkinnosta ja miten opiskelijat kokevat tutkinnon vaikuttaneen kielen opiskeluunsa. Erityistestit inkerinsuomalaisille ovat päättyneet vuonna 2016. Siksi tämä kirjoitus on juuri nyt ajankohtainen.

Suomen kielen oppimiseen liittyy Hanna Jokelan artikkeli muodollisesta subjektista suomenoppijoiden käyttämässä suomessa. Suomen kirjakielissä ei muodollista subjektia kuitenkaan ole, mutta usein on todettu, että se oppijoiden suomeen ilmaantuu oletettavasti monen suomenoppijan äidinkielen vaikutuksesta. Tutkimusta muodollisen subjektin käytöstä on vähän. Erityisesti infinitiivi- ja lausesubjektillisten virkkeiden yhteydessä sitä ei ole juurikaan käsitelty. Hanna Jokela on kerännyt aineistonsa Kansainvälisestä oppijankorpuksesta (ICLFI-korpus).

Muodollisen subjektin tapaan myös artikkelinomaisesti käytettyjä määritteitä *yksi / üks* ja *se / see* suomessa ja virossa on usein pidetty merkinä vieraan kielen interferenssistä. Helen Hint, Tiina Nahkola ja Renate Pajusalu tutkivat artikkelissaan näiden määritteiden esiintymistä aikuisten suomen ja viron puhujien tuottamissa kertomuksissa ja analysoivat siihen vaikuttavia tekijöitä. Suomessa korostuu määrite-NP:n sijan merkitys, virossa määrite-NP:n syntaktisella roolilla on vaikutusta, mutta kaiken kaikkiaan näiden määritteiden artikkeliutumisen ei tämän aineiston valossa näytä vielä edenneen kovin pitkälle.

Pille Eslon käsittelee artikkelissaan kielenoppijan näkökulmasta viron kaunokirjallisuuskielemurteen verbirakenteita tarkastelemalla trigrammeja verbeista oikealla. Vertailun kohteena ovat toisaalta adverbejä sisältävät verbirakenteet ja toisaalta verbirakenteet, joissa adverbejä ei esiinny. Viron yleis- ja oppijankielen vertailusta tiedetään, että oppijoilla on taipumus vältellä adverbejä sisältäviä verbirakenteita tai käyttää niitä eri tavalla kuin äidinkielen kielenkäyttäjä, sillä näissä esiintyy usein erilaisia analyttisiä rakenteita. Verbirakenteet ilman adverbia ovat taas viron oppijoille haastellisia idiomaattisuuden ja kollokaatioiden takia.

Tiina Kikerpill selvittää, millaisia strategioita vironkieliset ja viroa toisena kielenä käyttävät yliopisto-opiskelijat hyödyntävät vironkielisten akateemisten tekstien lukemisessa, millaisia vaikeuksia he tekstin ymmärtämisessä kohtaavat ja miten tietoisia he ovat ymmärtämisprosessistaan. Sekä vironkieliset että viroa toisena kielenä käyttävät opiskelijat perehtyvät teksteihin yksityiskohtaisesti ja hyödyntävät laajalti maailmantietoa, mutta äidinkieli vaikuttaa luetun ymmärtämistä edellyttävien tehtävien nopeuteen ja tuntemattomien sanojen käsittelyn tapoihin.

Vuonna 2017 täyttyy 50 vuotta viron kielen lehtoraatin perustamisesta Oulun yliopistossa. Heli Laanekask kuvailee Oulun yliopiston viron kielen opetuksen historiaa arkistotietojen ja henkilökohtaisen kokemuksen pohjalta ja tallentaa siten tärkeän taipaleen viron kielen yliopisto-opetuksen historiasta.

Kiitos kirjoittajille monipuolisista artikkeleista ja arvioijille arvokkaista kommentteista, joita kirjoittajat ovat asianmukaisesti hyödyntäneet.

Erityinen kiitos taloudellisesta tuesta, jota olemme saaneet Suomalais-ugrilaisen kulttuurirahaston säätiöltä ja Viron opetus- ja tiedeministeriön valtakunnalliselta ohjelmalta “Viron kieli ja kulttuurimuisti II”. Erittäin tärkeänä pidämme sitä, että saamme julkaista “Lähivõrdlusi. Lähivertailuja” Viron soveltavan kielitieteen yhdistyksen suojissa. Kiitämme julkaisuamme tukevia tahoja.

Tallinnassa, Wienissä ja Turussa

*Annekatriin Kaivapalu,
Johanna Laakso,
Kirsti Siitonen ja
Raili Pool*